

ROSH HASHANA

A HALACHIC OVERVIEW

Rabbi Leib Zalesch – DAT and YSD Yom Iyun 2011

A. Extra Selichot, Tzedakah, Haircuts, Cemetery Visits

(1) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא – דיני ימי תחנונים וערב ראש השנה
סעיף א | נוהגים לקום באשמורת לומר סליחות ותחנונים מראש חדש אלול ואילך עד יום הכפורים. הגה: ומנהג בני אשכנז אינו כן, אלא מראש חדש ואילך מתחילין לתקוע אחר התפלה שחרית, ויש מקומות שתוקעין ג"כ ערבית; ועומדים באשמורת לומר סליחות ביום א' שלפני ר"ה; ואם חל ראש השנה ב' או ג', אז מתחילין מיום א' שבוע שלפניו (מנהגים).

WHEN SELICHOT STARTS IN DIFFERENT YEARS						
Sunday (Sat. Night)	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	שבת
First Day Selichot						
First Day Selichot	First Day Rosh Hashana	First Day Rosh Hashana		First Day Rosh Hashana		First Day Rosh Hashana

STRUCTURE OF THE DAILY SELICHOT (Before and After Rosh Hashana)
Ashrei
Short Kaddish (if there's a Minyan)
Introduction
י"ג מדות (if there's a Minyan)
--- SELICHA #1 ---
י"ג מדות (if there's a Minyan)
--- SELICHA #2 ---
י"ג מדות (if there's a Minyan)
--- SELICHA #3 (Pizmon) ---
Chazzan: Verse 1. Us: Verses 1-2. Chazzan: Verse 2.
Us: Verse 3. Chazzan: Verse 3.
Us: Verse 4. Chazzan: Verse 4.
י"ג מדות (if there's a Minyan)
Ending (אל תזכור)
Ending – שמע קולנו (Chazzan and Shul, line by line, with Aron open)
Ending – Viduy (if there's a Minyan)
Ending – Short Tachanun
Ending – Long Kaddish (if there's a Minyan)

(2) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא – דיני ימי תחנונים וערב ראש השנה
סעיף ד | מכבסין ומסתפרין בערב ר"ה (כל בו). ויש מקומות נוהגין לילך על הקברות ולהרבות שם בתחנונות, ונותנים צדקה לעניים (כל בו).

B. Finding the Right Chazzan

(3 שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא – דיני ימי תחנונים וערב ראש השנה)
סעיף א | וידקדקו לחזור אחר שליח צבור היותר הגון והיותר גדול בתורה ומעשים שאפשר למצוא, שיתפלל סליחות וימים נוראים ושיהא בן שלשים שנים, גם שיהא נשוי (כל בו). מיהו כל ישראל כשרים הם, רק שיהיה מרוצה לקהל; אבל אם מתפלל בחזקה, אין עונין אחריו אמן. וכן צריך שיוציא כל אדם בתפלתו; ואם יהיה לו שונא ומכוין שלא להוציאו, גם אוהביו אינם יוצאים בתפלתו (הגהות מנהגים ישנים). ויש מקומות נוהגים שהמתפלל סליחות מתפלל כל היום (כל בו).

C. No Shofar Blast (see “Additional Sources” at the end of the packet to find out more)

(4 שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפא – דיני ימי תחנונים וערב ראש השנה)
סעיף ג | אין נופלים על פניהם בער"ה בתפלה אע"פ שנופלים על פניהם באשמורת בסליחות ואין תוקעין בערב ראש השנה (מנהגים).

(5 מגן אברהם סימן תקפא)
ואין תוקעין – להפסיק בין תקיעות דרשות לתקיעות דחייב, לכן מפסיקים ביום כ"ח (לבוש), משמע, שגם בלילה שלפניו אין לתקוע. ומכל מקום, בביתו, מותר לתקוע, להתלמד, דדי כשמפסיק בבית הכנסת. אבל במנהגים כתוב הטעם **לערבב השטן;** אם כן, אין לתקוע כלל.

D. Hatarat Nedarim – Annulment of Vows

(6 תלמוד בבלי מסכת נדרים דף כג עמוד ב)
... והרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל, ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר. – אי זכור, עקריה לתנאיה וקיים ליה לנדריה! – אמר אביי, תני: ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר. רבא אמר: לעולם כדאמרינן מעיקרא, הכא במאי עסקינן – כגון שהתנה בראש השנה ולא ידע במה התנה, והשתא קא נדר, אי זכור בשעת הנדר ואמר על דעת הראשונה אני נודר – נדריה לית ביה ממשא, לא אמר על דעת הראשונה אני נודר – עקריה לתנאיה וקיים לנדריה. רב הונא בר חנינא סבר למידרשיה בפירקא, אמר ליה רבא: תנא קא מסתים לה סתומי כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, ואת דרשת ליה בפירקא?

(7 שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדרים סימן ריא – המתנה שנדריו לא יהיו נדרים)
סעיף ב | מי שהתנה ואמר: כל נדרי שאדור עד זמן פלוני יהיו בטלים, ונדר בתוך הזמן, אם הוא זוכר לתנאו בשעת הנדר, נדרו קיים שהרי מבטל תנאו בשעה שנודר; ואם אינו זוכר לתנאו בשעת הנדר, התנאי קיים והנדר בטל. ויש אומרים שאין התנאי מועיל לבטל הנדר, אלא אם כן יזכרו תוך כדי דיבור לנדר ויאמר בלבו שהוא סומך על התנאי, ויש לחוש לדבריהם.

(8 שו"ת מנחת יצחק חלק ט סימן סא)
ונראה בזה בתוספת טעם על הנ"ל, דהנה איתא במג"א (סי' תרי"ט סק"ו) וז"ל: **הקהל אומרים כל נדרי בלחש עם הש"ץ דאין תנאי הש"ץ מועיל לצבור** (ד"מ רא"ש מרדכי לבוש דלא כב"ח) עכ"ל. ובלבוש כתב בזה הלשון, **שאין התנאי מועיל באדם אלא מה שמתנה הוא בעצמו ולא אחר בעדו עיין שם. ומוכח דאין מועיל כוונה בלב,** והנה בשלחן ערוך שם (או"ח סי' רי"א סעי' א') איתא, וז"ל האומר, "נדר שאני רוצה לידור לא יהא נדר ונדר", אינו נדר. במה דברים אמורים, שהוציא תחילה בשפתיו לומר **שלא יהא נדר**, אבל אם **חשב כך בלבו** הוי דברים שבלב וכו'. **ויש אומרים דאפילו אמר בלחש הוי דברים שבלב עכ"ל.** והנה היש אומרים היא הרא"ש בשם הרא"ם, וכתב הב"ח וכן כתב הטו"ז שם (סק"ב), פירוש, שאין נשמע לאזניו, והביא ראיה מקריאת שמע ותפילה, דאם השמיע לאזנו חשוב שפיר אמירה עיי"ש, ואם כן לצאת ידי "יש אומרים" הנ"ל, **צריכין שיהא משמיע לאזניו**, שיהא חשוב אמירה כנ"ל. והנה, אם משמיע לאזניו, חשוב שפיר אמירה בנדון דידן גם ל"יש אומרים" הנ"ל, דאף דהש"ך בנדון דשם צריך דוקא שיבטל בקול רם, והביא כן בשם רבינו ירוחם, היינו דוקא בנדון דשם דצריך להיות דברים שבלב דמוכחי בשעת הנדר עיי"ש, מה שאין כן בנדון דידן דהוא הדין (דסעי' ב') שם, דמיירי דוקא באינו זכור לתנאי בשעת הנדר,

דאז דוקא אמרינן דהתנאי קיים והנדר בטל וכמ"ש בח' רעק"א על הש"ע שם עיי"ש, אלא שבשעת עשיית התנאי צריך דיבור, בזה בודאי מהני במשמיע לאזנו, אבל אין צריך בקול רם, דל"ש טעם הנ"ל להצריך בקול רם. והנה כיון דצריך שיהא משמיע לאזנו, שוב יש לחוש דאי אפשר לצמצם, והיה תרי קלי דלא משתמע – דמהאי טעמא אמרינן גבי קראית שמע (או"ח סי' קמ"א) דהדין דהעולה צריך לקרות עם השליח צבור, כדי שלא יהא ברכה לבטלה, רק שלא ישמיע לאזניו, משום דלא יגיע לתרי קלי שלא משתמע, עי' בבית לחם יהודה (עה"ג יו"ד) שם מזה – ויש לחוש שלא יתבלבלו הקהל. ומהאי טעמא, הזהירו בפוסקים שלא יגביהו הצבור קולם בשעת אמירת כל נדרי שלא יתבלבלו הקהל, עיין מטה אפרים (סי' תרי"ט סעי' י"א) שם, וזה לשונו: "יש לכל אחד לומר בלחש" כל נדרי" עם השליח צבור, ובלבד שלא יבלבל דעת החזן והציבור" עיין שם. ושוב יש לחוש שלא ישמיע לאזניו, והוה דברים שבלב ליש אומרים הנ"ל. ובזה שפיר נכון מה דהתקינו למסור מודעה על הביטול לפני בית דין, ומשום זריזין מקדימין אמרינן בערב ראש השנה, כדברי השל"ה. כן נראה לי.

9) שולחן ערוך יורה דעה הלכות נדרים סימן רכח – דיני התרת נדרים

סעיף ז | מי שנתחרט בעיקר הנדר, אינו צריך פתח, אלא שישאלנו החכם: "אתה חפץ בנדר זה?" והוא אומר: "איני חפץ בו – מתחרט אני שנדרתי!" ומתיר לו. ומיהו צריך שיתחרט בעיקר הנדר, שהיה רוצה שלא נדר מעולם; אבל אם אמר שעתה הוא מתחרט, ועד עתה הוא חפץ במה שנדר, לא הוי חרטה, שצריך שיעקור הנדר מעיקרו. ויזהר הנודר שלא יאמר שמתחרט מעיקרו, אלא אם כן הוא ברור לו שהיה רוצה שלא נדר מעולם, שאם לא כן אין ההתרה התרה והוא באיסור נדר כל ימיו. ואם אינו מתחרט, צריך לבקש לו פתח, לומר לו: "אילו היית יודע דבר זה, לא היית נודר", ונמצא הנדר נעקר מעיקרו. וכיצד היא הפתח? כגון שנדר על דבר אחד, ומפצירין בו הרבה שישאל עליו, אומרים לו: אילו ידעת שיפצירו בך כל כך, ולא תוכל להשיב פניהם, לא היית נודר, "והוא אומר: "כן". **הגה:** ונהגו להחמיר ולעשות מן החרטה פתח, שלאחר שאומר שמתחרט מעיקרא, אומרים לו: אילו ידעת שתתחרט, כלום נדרת, והוא אומר: לא. ואז מתירין לו.

סעיף יד | קודם שיתירו צריך שיפרט להם הנדר והסיבה שבשבילה נדר. ואם לא פרט, אין התרתן התרה. ומיהו כשיפרט לאחד מהמתירין, סגי.

E. Changes in Tefillah Between Rosh Hashana and Yom Kippur

10) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפב סדר תפלת עשרת ימי תשובה וראש השנה

סעיף א | בעשרת ימי תשובה אומר המלך הקדוש, המלך המשפט; ואם טעה או שהוא מסופק, **אם הוא בהמלך הקדוש, חוזר לראש;** ואם הוא בהמלך המשפט, אם נזכר קודם שעקר רגליו, חוזר לברכת השיבה ואומר משם ואילך על הסדר; ואם לא נזכר עד שעקר רגליו, חוזר לראש.*

סעיף ב | אם אמר: האל הקדוש ותוך כדי דיבור נזכר ואמר: המלך הקדוש אינו צריך לחזור כן הדין בהמלך המשפט.

סעיף ה | אם לא אמר זכרנו, ומי כמוך, אין מחזירין אותו. **הגה:** אפילו לא עקר רגליו עדיין רק שסיים אותה ברכה וה"ה אם לא אמר: וכתוב, ובספר, נמי דינא הכי (טור).

* **משנה ברורה תקפב ס"ק ו** ... פסק הרמ"א להלכה דאם אמר מלך אוהב צדקה ומשפט כיון שהזכיר מלך א"צ לחזור.

CHANGES IN SHEMONEH ESREI – ROSH HASHANA TO YOM KIPPUR		
זכרנו לחיים	יום כפור and ראש השנה	Until ברכה 'ה of next – go back; After ברכה 'ה of next – keep going
מי כמוך אב הרחמים	יום כפור and ראש השנה	Until ברכה 'ה of next – go back; After ברכה 'ה of next – keep going
המלך הקדוש	הקל הקדוש יום כפור and ראש השנה	First few seconds – go back; After that – repeat עשרה שמונה; If unsure – repeat עשרה שמונה
המלך המשפט	מלך אוהב צדקה ומשפט יום כפור and ראש השנה	First few seconds – go back; After that – just go on, forget about it
וכתב לחיים טובים	יום כפור and ראש השנה	Until ברכה 'ה of next – go back; After ברכה 'ה of next – keep going
בספר חיים ברכה ושלום	יום כפור and ראש השנה	Until ברכה 'ה of next – go back; After ברכה 'ה of next – keep going

F. Greetings on the First Night of Rosh Hashana

(11) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפב סדר תפלת עשרת ימי תשובה וראש השנה
הגה: ונוהגין שכל אחד אומר לחבירו לשנה טובה תכתב (טור).

(12) משנה ברורה לשולחן ערוך אורח חיים סימן תקפב
תכתב – ולנקבה יאמר תכתבי ביו"ד. המ"א מצדד דיש לומר ג"כ ותחתם והגר"א בביאורו מסכים לדעת העשרה מאמרות דאין לומר ותחתם. ועין במ"א דיכולין לומר לשנה טובה תכתב עד חצות היום ועיין בט"ז דמוכח מניה דיום שני כיום א' דמי לזה ויכולין לומר גם בליל שני לשנה טובה תכתב בא"ר חולק על זה:

G. Interesting Foods on the First Night of Rosh Hashana

(13) תלמוד בבלי מסכת כריתות דף ו' עמוד א'
אמר אביי: השתא דאמרת סימנא מילתא היא, יהא רגיל איניש למיכל ריש שתא קרא, ורוביא, כרתי, סילקא ותמרי.

(14) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפג – דברים שנוהגים לאכול בליל ר"ה
סעיף א' | יהא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא (fenugreek or carrots) דהיינו תלתן, כרתי (leeks), סילקא (beets), תמרי (dates), קרא (gourd).
וכשיאכל רוביא (fenugreek or carrots) יאמר, "יהי רצון שירבו זכויותינו."
כרתי (leeks), "יכרתו שונאינו";
סילקא (beets), "יסתלקו אויבינו";
תמרי (dates), "יתמו שונאינו";
קרא (gourd), "יקרע גזר דיננו ויקראו לפניך זכויותינו."
הגה: ויש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש (טור). ואומרים, "תתחדש עלינו שנה מתוקה" (אבודרהם), וכן נוהגין. ויש אוכלים רמונים ואומרים, "נרבה זכויות כרמון"; ונוהגין לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה (מרדכי דיומא).

(15) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפג – דברים שנוהגים לאכול בליל ר"ה
סעיף ב' | אוכלים ראש כבש לומר, "נהיה לראש ולא לזנב", וזכר לאילו של יצחק.
הגה: יש מדקדקים שלא לאכול אגוזים, שאגוז בגימטריא חטא, ועוד שהן מרבים כיחה וניעה ומבטלים התפלה (מהרי"ל).

H. Tashlich

(16) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפג – דברים שנוהגים לאכול בליל ר"ה
סעיף ב' | הגה: ... והולכין אל הנהר לומר פסוק: ותשליך במצולות ים כל חטאתינו וגומר (מיכה ז, יט) (מנהגים).

(17) משנה ברורה לשולחן ערוך אורח חיים סימן תקפג ס"ק ח'
הנהר וכו' – ולומר תשוב תרחמנו וגו'. משום דאיתא במדרש שעבר אברהם אבינו עד צוארו במים כשהלך להקריבו ע"ג המזבח ואמר הושיעה כי באו מים עד נפש ואנו עושין זה זכר לעקידה. וטוב למקום שיש בו דגים חיים לסימן שלא תשלוט בנו עין הרע ונפרה ונרבה כדגים. ובכתבים כתב נהר או באר וטוב שיהיה מחוץ לעיר. ויש לילך ביום א' אחר מנחה קודם שקיעת החמה ולומר פסוק מי אל כמוך וגו' עכ"ל. ובקצת מקומות ראיתי כשהלך יום א' בשבת הולכין בשני לנהר. ואפשר מפני שהנהר חוץ לעיר ומשום הוצאה שנושאין ספרים וכדומה לכך הולכין ביום ב' (פמ"ג).

I. Avoiding Sleep

(18) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תקפג – דברים שנוהגים לאכול בליל ר"ה
סעיף ב' | הגה: ... וגם נוהגים שלא לישן ביום ראש השנה (ירושלמי), ומנהג נכון הוא.

19) משנה ברורה לשולחן ערוך אורח חיים סימן תקפג ס"ק ט

שלא לישן וכו' – משום דאיתא בירושלמי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה. והאר"י ז"ל אמר שאחר חצות מותר לישן שכבר נתעורר המלאך ע"י תפלות ותקיעות וב"ח כתב שהר"מ היה ישן בר"ה. ויושב בטל כישן דמי ועיין בח"א שכתב דאחר האכילה יקבע עצמו ללימוד ואם ראשו כבד עליו יישן מעט אם א"א לו בלא זה ויש נוהגים לגמור כל התהלים:

J. New Fruit on the Second Night

20) שולחן ערוך אורח חיים הלכות ראש השנה סימן תר ביצה שנולדה בר"ה, ודיני הקידוש

סעיף ב | בקידוש ליל שני ילבש בגד חדש או מניח פרי חדש ואומר שהחיינו; ואם אין מצוי בגד חדש או פרי חדש, עם כל זה יאמר שהחיינו.

→ Additional Sources – What Does it Mean to “Confuse the שטן?”

21) סדר תפילת שמיני עצרת ("שמחת תורה") רשות לחתן בראשית

על זאת מתכיפין התחלה להשלמה בתדירה / [שטן] עד שלא ירגל בעם זו לשקרה.

22) תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף טז עמוד א

אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? – אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני. [אמר] רבי יצחק, למה תוקעין בראש השנה? – למה תוקעין?! רחמנא אמר תקעו! אלא: למה מריעין? מריעין?! רחמנא אמר זכרון תרועה! אלא: למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השטן. ואמר רבי יצחק: כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה – מריעין לה בסופה. מאי טעמא – דלא איערבב שטן.

23) רש"י מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

כדי לערבב – שלא ישטין, כשישמע ישראל מחבבין את המצוות – מסתמין דבריו.

24) תוספות מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

כדי לערבב את השטן – פירש בערוך [כדאיתא] בירושל' בלע המות לנצח וכתוב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כד שמע קל שיפוצא זימנא חדא בהיל ולא בהיל וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפוצא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא.

25) פירוש הר"ן על הרי"ף דף ג. בדפי הרי"ף ד"ה "למה"

למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? פירוש, כיון שעתידין לתקוע כשהן עומדין – דתקיעות שעל סדר הברכות הן עיקר – למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין? ואמר'י, כדי לערבב את השטן, פי' להכניע את היצר, כדכתיב, "אם יתקע בשופר גדול, ועם לא יחרדו?" דשטן היינו יצר הרע, וכדריש לקיש, דאמר, "הוא שטן, הוא מלאך המות, הוא יצר הרע."

26) שפת אמת מסכת ראש השנה דף טז עמוד ב

בגמ' כדי לערבב השטן פי' רש"י כשישמע ישראל מחבבים את המצוות מסתמין דבריו, וקשה דממ"נ אי אית בזה חיבוב מצוה כהך דאיתא בסוכה (מ"א ב) דאנשי ירושלים היו נוטלין הלולב כל היום?! למה לי הטעם דעירבוב שטן! וי"ל דאה"נ אלא דרבי יצחק יהיב טעמא מה שקבעוהו חובה ומנהג לכל ישראל אפי' להפשוטים וע"ז אמר כדי לערבב השטן הנהיגו ביום זה חיבובא דמצוה לכל:

27) ספר מהרי"ל (מנהגים) הלכות ימים הנוראים

[ה] מנהג הוא בכל תפוצת ישראל לאתחולי בתקיעת שופר משנכנס אלול. מהרא"ק: מנהג כשר לתקוע מר"ח אלול כדי לערבב השטן, ואין יודע מתי הדין ויקטרג. לכן אין תוקעין בערב ראש השנה כי אז יהיה סבור השטן שיום הדין עבר. מנהג הוא שפוסקים מלתקוע שלשה ימים קודם ר"ה. וכן מה שמתחילין התורה בבראשית בשמחת התורה מטעם זה

שלא יכוין מתי תחילת השנה ולא ידע לקטרג ... ודרש מהר"י סג"ל דאז אין מתחילין לתקוע בהכנסת ראש חדש בערב, אך בשחרית יום ראשון של ר"ח משום דמאותו יום עד יום הכפורים מ' יום, כנגד מ' יום ששהה מרע"ה בהר לקבל לוחות האחרונות. ומרע"ה בהשכמת הבקר עלה, כמו שנאמר בסדר כי תשא ועלית בבקר (שמות לד, ב), והוא היה ר"ח אלול, וכן פרש"י שם ג"כ וירד ביום הכפורים להודיע לישראל שנתכפר עון העגל. וע"ד זה בא"ח. ודרש מהר"י סג"ל טעם התקיעה משנכנס אלול, כדאמרינן משנכנס אלול מרבין בתשובה. וסמך לדבר ומל ה' א'ת ל'בבך ו'את ל'בב זרעך (דברים ל, ו) ר"ת אלול. ולכך תוקעין להזהיר ולהזריז העם לתשובה. משל למלך כשבא לצור על עיר, וכן הצופה על המגדל כשרואה חיילות באים על עיר דרכם להריע לתקוע להזהיר העם שיהיו עומדים על משמרתם, וכן בא"ח.

→ Additional Sources – Shofar-Blowing During Elul

28) קיצור שולחן ערוך סימן קכח סעיף א-ב

א מראש חדש אלול עד אחר יום הכפורים המה ימי רצון. ואף כי בכל השנה הקדוש ברוך הוא מקבל תשובה מן השבים אליו בלב שלם, מכל מקום ימים אלו מובחרים יותר ומזומנים לתשובה להיותם ימי רחמים וימי רצון, כי בראש חדש אלול עלה משה אל הר סיני לקבל לוחות שניות ונשתתה שם ארבעים יום וירד בעשירי בתשרי שהיה אז גמר כפרה. ומן אז הוקדשו ימים אלו לימי רצון ויום עשירי בתשרי ליום הכפורים ... הרב אדוננו רבי יצחק לוריא זכורנו לברכה כתב ואשר לא צדה והאלהים: "אנה" "לידו" "ושמתי" "לך" ראשי תיבות אלול, לומר כי חודש זה הוא עת רצון לקבל תשובה על החטאים שעשה בכל השנה.

ב נוהגין לתקוע שופר בחודש זה. ומתחילין ביום ב' דראש חדש ותוקעין בכל יום לאחר תפלת שחרית תקיעה שברים תרועה תקיעה, חוץ מערב ראש השנה שמפסיקין בו כדי להפסיק בין תקיעות רשות לתקיעות מצוה. וטעם התקיעות בחודש זה לעורר את העם לתשובה. כי כן הוא הטבע של השופר לעורר ולהחריד כמו שאמר הכתוב היתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו ...

29) ספר המנהגים (טירנא) אלול, ימי הסליחות

מנהג כשר לתקוע מראש חדש אלול עד זכור ברית שהוא ערב ראש השנה, ואז מפסיקין מלתקוע וחוזרין ותוקעין בראש השנה זהו ל' יום. וסמך לזה (תהלים פא, ד) תקעו בחדש שופר משמע חדש שלם שהוא ל' יום. והכל כדי לערבב השטן שלא ידע מתי יהיה ראש השנה ויקטרג ח"ו. לכן אין מברכין (ה)חדש תשרי, וגם אין מזכירין ראש חדש לא בקרבנות ולא בתפילה. וגם כתוב (צא) בכסא ליום חגיגו (שם שם) פירוש (צב) מכוסה. וגם לכן מתחילין לקרות פרשת בראשית בשמחת תורה כדי שלא יקטרג השטן. טעם אחר [על מה שתוקעין], לפי שמשנה רבינו עלה בר"ח אלול לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר כדי שלא יטעו עוד אחר ע"ז, והקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר (שם מז, ו) עלה אלהים בתרועה וגו', לכן תוקעין מראש חדש אלול [עד תשרי]. א"ח.

30) ספר המנהגים (טירנא) הגהות המנהגים אלול, ימי הסליחות

(צא) בכסה בגימטריא לבנה. (צב) איזה חג שהחדש מתכסה בו, כי כל הימים טובים הם באמצע החודש ורואים פני הלבנה אבל ר"ה בראש חודש הוא ואין הלבנה נראית, גמרא (ביצה טז, א). (צט) כי הוא מבורך ועומד שבו אירע כמה דברים, ועוד כתיב בכסה כדלעיל.

31) ספר מטה אפרים להרב אפרים זלמן מרגליות ג.

וְ מִרְיָהּ אֱלֹהִים וְאֵלֶיךָ (יא) תִּקְעִים כָּל יוֹם אַחֵר נִסְר הַתַּפְלָה תִּשְׁרִית קוֹדֶם אֲמִירַת תְּהִלָּה וּמִתְחִילִין לִתְקוֹעַ מִיּוֹם שְׁנֵי שָׁל ר"ח. וְיֵשׁ נוֹהֲגִין לִהְתַּחֵל לִתְקוֹעַ בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל ר"ה. וְיֵשׁ שְׁתּוֹקְעִין גַּם אַחֵר [ח] תַּפְלַת עֲרִבִית. וְלֹא שִׁמְעֵהי נוֹהֲגִין כֵּן בְּמִדְיָנָה. וְהוֹקְעִין כָּל יְמֵי הַחֹדֶשׁ שֶׁל הַחֹדֶשׁ אֱלֹהִים. מִלְכָּד (יב) בְּעֶרְיָה שֶׁאֵין הוֹקְעִין בּוֹ (יג) כָּלֵל. וְאֵין לִהְתַּקֵּעַ אֲמִילוֹ (יד) בְּבִירַת לִהְתַּלְמֵד. וּבִמְקוֹמוֹת שְׁנוֹתָיִן לִתְקוֹעַ עֲרִבִית אֵין לָהֶם לִתְקוֹעַ בְּלִיל שִׁלְמִי ר"ה. וְיֵשׁ שְׁתּוֹהֲגִין שֶׁבְּכָל חֹדֶשׁ אֱלֹהִים אַחֵר הַמִּנְחָה [ט] מִכְרִיז (מו) הַשֶּׁמֶשׁ שׁוֹבוֹ בְּנֵים שׁוֹבְבִים. וּמִנְחָה יִפֶּה הוּא:

ואשר שימימנה ג"כ כס' כי חנה ופיין כס' ע' טמן
 חק"ה שדעת הכ"י דחף כס"ה כשנת אין דוחין פניה
 סוברה אלא שרמ"א כ' שלא נהגו כן וכ"כ ג"כ ה"כ
 ובמקום שנהגו כן נראה שאין אומרים רק פניה סוברה
 ולא השמים כסאי אעפ"י ששניהם כנביא א': [ו] ויסוד
 המנהג פס"י המדרש שחר טוב אורי כר"ה וישע
 ביה"כ ואחר כך כי ילפני בסוכה שהוא רמז לסוכות :
 [ז] פיין כס"ה סימן חרפ"ה ומ"ש כיד אפרים
 שם מדברי רמ"י בסוכה דף ג"ד ד"ה לידע ודברי
 הסר"ח ז"ע : [ח] פיין כס"ר שכן נוהגים כפראג
 ומשמע שתוקעין בחפלת ערכית גם במוצאי שבת
 מ"מ לריך לתקוע מי שכבר הכדיל בחפלה וע' כמ"א
 סימן חרכ"ג כשם הסוד לענין מוצאי יוה"כ ומ"מ
 נראה שאין להתחיל לתקוע בליל ראש חדש דהא
 עליית משה היה בהשכמה וכ"כ בליקוטי מהרי"ל שכן
 דרש מהרי"ל : [ט] כ"ב כס' ברכי יוסף פ"ט (כש"ע
 כשחל

(יא) חוקעים. הסעס לפי שכשעלה משה
 למרום תקעו בשופר במחנה להודיע לישראל שלא
 יטעו עוד. לכן גם אגמנו נוהגין כן לתקוע בשופר.
 הפוסקים. וע"ד המוסר מעם התקיעות לעורר
 לבתם ולהחריד לבותם שיעוררו לבותם לחשיבה.
 כי כן הוא טבע של קול השופר להחריד כמש"כ
 (פמ"ס. ג. ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא
 יחדו. ומהדילין לתקוע כר"ח שלשים יום
 קודם ר"ה. כי הוא דמיון לבעל חוב שמתנים
 לו זמן בב"ד שלשים יום למטא כדי גאולתו
 כדי להפטר מנוגשיו. כמו כן נותנים לאיש
 הישראלי זמן להכין את עצמו שלשים יום
 קודם יום הדין בתשובה. וחפלה. ולדקה. כדי

לתקן מה שפגם וכמה הוליא פרסי ימים והעתים ורגעים. כי עיקר כוונת הבורא ב"ה במה
 שברא הימים והעתים והרגעים הוא כדי לעבדו אורו. כמבואר כל זה בספר"ק באורך :